

_____ hokimligi
maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasi

_____ maktabgacha va
maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi
___-umumiy o'rta ta'lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
_____ning
20__-20__-o'quv yili 10-11-sinflar
uchun ona tili fanidan
“YOSH TILSHUNOS”

**TO'GARAK
HUJJATLARI**

To'g'arak a'zolari haqida ma'lumot

<i>No</i>	Familiya ismi va sharifi	Tug'ilgan sanasi	Sinfi	Manzili (to'liq)	Ota-onasi (Ismi sharifi)	Telefon (uy yoki mobil)	Izoh
<i>1.</i>							
<i>2.</i>							
<i>3.</i>							
<i>4.</i>							
<i>5.</i>							
<i>6.</i>							
<i>7.</i>							
<i>8.</i>							
<i>9.</i>							
<i>10.</i>							
<i>11.</i>							
<i>12.</i>							
<i>13.</i>							
<i>14.</i>							

15.							
16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							
25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							

O'tkazilgan xona _____

ISH REJASI

No	Yillik ish reja mavzulari	Soat	Sana	Izoh
1.	Yozma nutqning to‘g‘riligi va me‘yor			
2.	Nutqning aniqligi			
3.	Nutqning aniqligi va badiiy nutq			
4.	Nutqning mantiqiyligi			
5.	Mantiqiylik va grammatik vositalar			
6.	Mantiqiylik va matn kompozitsiyasi			
7.	Nutqning sofligi			
8.	Nutqning sofligi va badiiy nutq			
9.	Nutqning sofligi va badiiy nutq			
10.	Nutqning boyligi			
11.	Nutqning boyligini ta‘minlovchi vositalar			
12.	Nutqning jo‘yaliligi			
13.	Jo‘yalilik va uslublar			
14.	Jo‘yalilik va uslublar			
15.	Nutqning ifodaliligi			
16.	Ifodalililik va ibora			
17.	Ifodalililik va ko‘chim			
18.	Ifodalilik va kinoya			
19.	Ifodalilik va o‘xshatishlar			
20.	Ifodalilik va o‘xshatishlar			
21.	Nutq madaniyati va nutq texnikasi			
22.	Nutq texnikasida urg‘u va to‘xtam (pauza)			
23.	Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari yuzasidan			
24.	Gapning uyushiq bo‘laklari			
25.	Mumtoz matn va lug‘atlar bilan ishlash			
26.	Mumtoz matn va lug‘atlar bilan ishlash			
27.	Uyushiq bo‘lakli gaplarda umumlashtiruvchi so‘z va unda ohang hamda tinish belgilari			
28.	Matn va lug‘atlar bilan ishlash			
29.	Matn va lug‘atlar bilan ishlash			
30.	Ajratilgan bo‘lakli gaplar			
31.	Ajratilgan bo‘lakli gaplarda ohang va tinish belgilari			
32.	Kiritmalar			
33.	Ish qog‘ozlari ustida ishlash. bayonnoma			
34.	Ish qog‘ozlari ustida ishlash. bayonnoma			
35.	Milliy til va adabiy til. adabiy tilning og‘zaki va yozma shakllari			
36.	Uslubiyat. til va uslub			
37.	Nutqiy uslublar va til vositalari			

38.	Nutqiy uslublarning turlari. so‘zlashuv uslubi			
39.	Nutqiy uslublarning turlari. Publitsistik uslub, badiiy uslub, ilmiy uslub, rasmiy uslub			
40.	Nutqiy uslublar va uslubiy bo‘yoq			
41.	Leksik vositalarni nutqiy uslublarda qo‘llash. ma’nodosh va shakldosh so‘zlar uslubiyati			
42.	Shevaga oid birliklar va eskirgan so‘zlar uslubiyati			
43.	Terminlar, kasb-hunar leksikasi va iboralar uslubiyati			
44.	Terminlar, kasb-hunar leksikasi va iboralar uslubiyati			
45.	Morfologik vositalarni nutqiy uslublarda qo‘llash			
46.	Ko‘plik qo‘shimchasi uslubiyati			
47.	Kelishik qo‘shimchalari uslubiyati			
48.	Subyektiv baho ifodalovchi qo‘shimchalar uslubiyati			
49.	Zamon qo‘shimchalari uslubiyati			
50.	Shaxs-son qo‘shimchalari uslubiyati			
51.	Inkor ifodalovchi morfologik vositalar uslubiyati			
52.	Sintaktik vositalarni nutqiy uslublarda qo‘llash. gapda so‘z tartibi uslubiyati			
53.	Ifoda maqsadiga ko‘ra gap turlari uslubiyati			
54.	Ritorik so‘roq gaplar uslubiyati			
55.	Undalmalar uslubiyati			
56.	Gapdagi kirishlar uslubiyati			
57.	Gapdagi kiritmalar uslubiyati			
58.	Mustahkamlash			
59.	Qo‘shma gaplar uslubiyati			
60.	Ko‘chirma va o‘zlashtirma gaplar uslubiyati			
61.	Matn va iqtibos			
62.	Matn va iqtibos			
63.	Ish qog‘ozlari ustida ishlash			
64.	O‘zbek tili va uning taraqqiyoti			
65.	Nutq madaniyati			
66.	Madaniy nutq va uni shakllantiruvchi asosiy sifatlar			
67.	Nutqning to‘g‘riligi			
68.	Yozma nutqning to‘g‘riligi va me‘yor			

Sana: “ ” _____ 20 ____ -yil. Sinflar: _____. To‘garak rahbari: _____

Mavzu. MILLIY TIL VA ADABIY TIL. ADABIY TILNING OG‘ZAKI VA YOZMA SHAKLLARI

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta’limiy: Milliy til va adabiy til. Adabiy tilning og‘zaki va yozma shakllari haqida tushuncha berish.

Tarbiyaviy: Ona tili Mashg‘ulotligi bilan tanishtirish

Rivojlantiruvchi: O‘quvchilarni fanga qiziqishini rivojlantirish

Nutqiy kompetensiya (tinglab tushunish, so‘zlash, o‘qish, yozish):

Berilgan topshiriq, sodda matnlarni tinglab tushuna oladi;

Tinglab tushunish: sohaviy ilmiy-ommabop nutqni tushunadi, tinglangan matndagi asosiy axborotni ajratib oladi, ommaviy axborot vositalaridagi dolzarb axborotlar mazmunini, maqsadini idrok etadi, tinglab tushunadi. Nutqning to‘g‘riligi, mantiqiy izchilligi, sofligi va ta’sirchanligini anglaydi, barqaror atamalar, kasb-hunar so‘zlarining ma’no xususiyatlarini farqlaydi.

Kommunikativ kompetensiya:

– o‘rganilgan ifoda vositalari asosida o‘zaro samarali muloqotga kirisha olish, muloqotda nutqiy muhitga moslasha olish.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi:

– mediamanbalar (radio, televizor, internet va boshqalar)dan zarur ma’lumotlarni izlab topa olish, saralash, saqlash, ulardan samarali foydalana olish, ularning xavfsizligini ta’minlash ko‘nikmalarini egallash .

O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi:

– doimiy ravishda o‘zini o‘zi mustaqil va ijodiy rivojlantirish, hayot davomida mustaqil o‘qib-o‘rganish, mustaqil qaror qabul qila olish.

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi:

– sinfda, maktabda, oilada, mahallada va jamiyatda o‘tkaziladigan tadbirlarda faol ishtirok etish, o‘zining burchini bilish, unga rioya qilish.

Milliy va umummadaniy kompetensiya:

– vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda milliy qadriyatlarga e’tiqodli bo‘lish, badiiy asarlarni tushunish, nutqiy me’yorlarga rioya qilish va sog‘lom turmush tarziga amal qilish.

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi:

– kundalik faoliyatda turli jadvali ma’lumotlarni o‘qiy olish, aniq hisob-kitoblarga asoslangan holda shaxsiy, oilaviy va iqtisodiy rejalarni tuza olish,

FK1- nutqiy kompetensiya (tinglab tushunish, o‘qish, so‘zlash, yozish)

FK2-lingvistik kompetensiya (fonetika, grafika, orfoepiya, orfografiya, leksika, grammatika va uslubiyatga oid):

Mashg‘ulotning turi: Amaliy, nazariy, aralash, noan`aviy, ananaviy.

Mashg‘ulotning usuli: Aqliy hujum, savol-javob, guruhlarda ishlash.

Mashg‘ulotning jihozi: Mashg‘ulotlik, ko‘rgazmali qurollar.

Didaktik jihoz: Tarqatma materiallar, slaydlar ,bukletlar.

Mashg‘ulotning borishi (reja):

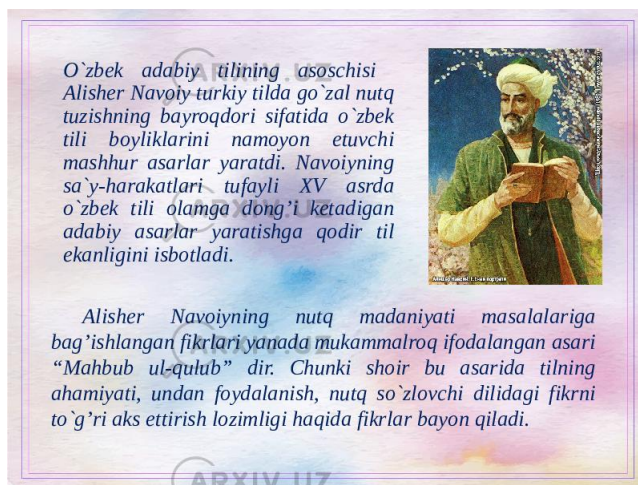
I.Tashkiliy qism: a)Salomlashish, b)tozalikni aniqlash,

d)davomatni aniqlash c) Mashg‘ulotga tayyorgarlik ko‘rish va Mashg‘ulot rejasi

II. Ona tili Mashg‘ulotligi bilan tanishtirish

III.Yangi mavzu bayoni:

1-topshiriq. Quyida berilgan fikrga munosabat bildiring. Til sofligining adabiy tilga qanday aloqasi bor? Shu haqda fikrlashing. Tilimizning sofligi haqida qayg‘urish shu millatga mansublikdan, shu muqaddas timsolga daxldorlikdan iftixor qiladigan har bir kishining burchi. Nafaqat mutaxassis, balki kasb-u koridan qat’i nazar, yurtning har bir fidoyi farzandi tilga e’tiborni yoddan chiqarmasligi zarur. Ona tili bu – millatning ruhidir. (N. Mahmudov)

2-topshiriq. Berilgan matnni o'qing. O'zbek milliy tili va o'zbek adabiy tili o'rtasidagi munosabat haqidagi fikrlaringizni bayon qilishga harakat qiling.

O'zbek tili qadim tarixga va o'zining betakror yozma an'alariga ega bo'lgan nufuzli tillardan biridir. O'zbek tilida so'zlashuvchilarning soni yer yuzida 35 milliondan ortiq kishini tashkil etadi. Shundan 25 milliondan ortig'i O'zbekistonda istiqomat qiladi.

E'tibor bersangiz, o'zbek tilida so'zlashuvchi kishilarning nutqida hududiy farqlar ko'zga tashlanadi. Masalan, Toshkent shevasida *borovuza, ketvomman*, Farg'ona shevalarida *shatta, qatta*, qipchoq shevalarida *juring, chig'ing, ata*, Xorazm shevasida *galing, gerak, aytajakman*, Buxoro shevasida *ketopman, aytopman* kabi so'z shakllariga duch kelinadi, ayrim hududlarda, aytaylik, narvonni *shoti* desa, boshqa hududda *zangi* deyishadi. Shu tilda so'zlashuvchi turli kasb egalari, turli ijtimoiy guruh vakillari nutqida ham ana shunday farqli holatlar kuzatiladi. Ayrim so'z va so'z shakllari eskirib, nutqdan umuman chiqib ketishi ham mumkin. Shuningdek, so'zlashuv nutqida ham ba'zi hududiy o'ziga xosliklar ko'zga tashlanadi. Ammo bunday va bu kabi unsurlar yaxlit o'zbek milliy tilining tarkibida, uning doirasida bo'ladi. O'zbek milliy tili esa hududiy, iqtisodiy va ruhiy-ma'naviy mushtaraklik omili, azaliy milliy o'zlik va qadriyatlarning posboni sifatida o'zbek millati shakllanishining asosini tashkil etadi. O'zbek milliy tili, ayniqsa, o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalarida o'zining tabiiy ifodasini topgan.

Milliy til hamisha rivojlanib, boyib, takomillashib boradi, milliy tilning eng rivojlangan, takomillashgan va me'yorlashgan oliy shakli adabiy tildir. Adabiy til millatni yanada birlashtiradigan, jipslashtiradigan, muhimi, uning ma'naviy-ma'rifiy kamoloti hamda nufuzining barqarorligiga xizmat qiladigan qudratli vosita vazifasini bajaradi. Adabiy tilning shakllanishi g'oyat uzoq va murakkab tarixiy-tadrijiy jarayon bo'lib, u xalq adabiy-badiiy, aqliy-ilmiy tafakkuri mahsulidir. O'zbek adabiy tilining asoslari benazir va buyuk mutafakkir bobomiz Alisher Navoiy tomonidan qo'yilgan. O'zbek adabiy tili so'z boyligining ko'payib borishida va me'yorlarining barqarorlashuvida mahoratli so'z ustalarining xizmatlari beqiyos. Milliy til muayyan bir millat

vakillari uchun tarixan umumiy bo'lgan, milliy madaniyatning ko'zgusi sifatida ularni ruhan birlashtiradigan vosita bo'lib, u adabiy til bilan bir qatorda, xalq shevalari, oddiy so'zlashuv unsurlari, jargonlarni ham o'z ichiga oladi. Milliy tilning ishlov berilgan, boy leksik zaxirasi va grammatik tuzilishi me'yorlashtirilgan hamda uslublar tizimi rivojlangan oliy shakli adabiy til hisoblanadi. Adabiy tilning asosiy belgilaridan sanalmish adabiy me'yorlar namunaviy bo'lganligi uchun ularga amal qilish ayni tildan foydalanuvchilarning barchasi uchun majburiydir. Xalq shevalari adabiy tilning boyib borishida o'ziga xos tunganmas manba vazifasini o'tasa-da, ular adabiy til me'yorlaridan tashqaridadir. O'zbek tiliga 1989-yilda davlat tili maqomining berilishi o'zbek adabiy tilining jadal, erkin taraqqiyoti uchun keng imkoniyat va qulay sharoitlarni yaratdi. Adabiy til ifodalanishiga ko'ra og'zaki va yozma shakl larga ega. Kishilar o'rtasidagi muloqot uchun ularning har ikkalasi ham muhim, ya'ni muloqotning maqsadiga ko'ra ulardan biri tanlanadi. Ammo adabiy tilning shakllanishi va me'yorlarining barqarorlashuvida yozma shakl asosiy o'rin tutadi.

1-mashq. «Zominning til qomusi» kitobidan olingan allalarni o'qing. Ulardagi milliy tilga mansub birliklarning o'zbek adabiy tilidagi muqobillarini aniqlashga harakat qiling.

Namuna: Og' jibakting tolosi, Bolog'onimding bolosi. Adabiy tilda: *Oq ipakning tolasini, Bolaginamning bolasi* kabi.

Og' jibakting tolosi,
Bolog'onimding bolosi.
Chovip kelip topg'onim –
Chavkar tovdning lolosi,
Alla, bolom, alla-yo!
Qora qosh qunduzimsan,
Shoxlo ko'z julduzimsan.
Enaganang oynolsin,
Elga oytor so'zimsan,
Alla, bolom, alla-yo!

Beshikdagi bolomdi
Ko'k kaptarlar jo'qlosin.
Kaptarlarni cho'(r)chitmong,
Jiyron bolo uqlasin.
Alla, bolom, alla-yo!

2-mashq. Ona tili haqida berilgan gaplarni o'qing. Ularda ilgari surilgan g'oya to'g'risida suhbatlashing va o'z fikrlaringizni ayting.

Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan singadi. Ona tiliga muhabbat – yuksak ma'naviyat belgisi. Ona tili – millatning ruhi. Til millatning qalbi, uning dunyoda mavjudligining asosiy belgisidir. O'zbek tili – o'zbek xalqining ma'naviy mulkidir. (*I. Karimov*)

3-mashq. Matnni o'qing. Adabiy til me'yorlariga zid qo'llangan birliklarga diqqat qiling va ularni izohlang.

– Muxochka, – dedi ovozini pasaytiribroq (mehmonxonadagi navbatchi ayol) – yetti yuz o'n to'qqizning egasi keldi. – Keyin muloyim jilmayib rais buvadan so'radi: – Bir o'zingizmi?

– Ko'pchilik! – Rais buva Shodivoy ikkalamizga imo qil di. – Kadrlarni olib keldik. O'qishga kirmoqchi...

Pastdagi xotin «Muxa» deganida, pashshadek qiltiriq ayol ni ko'z oldimga keltiruvdim. «Muxa»si shu bo'lsa, fili qanaqa bo'larkin?

«Muxa» opa, ya'ni Muhabbat opa stol tortmasini sha raq-shuruq qilib ochdi-yu, bandiga tuxumdek yog'och ilgich osilgan kalitni olib, yo'l boshladi. Tavba! Shundoq semiz xotin shuna qangi zipillab yurishini birinchi ko'rishim. (*O'. Hoshimov*)

4-mashq. Sirojiddin Sayyidning «Egasi bor yurt» she'rini o'qing. Unda ifodalangan g'oyani so'zlang. Adabiy tilda qo'llanishi chegaralangan so'zlarni aniqlang.

Ochsang davronlarning kitoblarini,
Qancha karvonlarning ertagi bordir.
Tingla donolarning xitoblarini:
Egasi bor yurtning – ertasi bordir.
Dunyoning manzil-u makonlarida
Bir ro'zg'or but bo'lsa, to'rttasi xordir.
Boqqil o'z yurtningning qo'rg'onlariga:
Egasi bor yurtning – ertasi bordir.
Bunda oy, quyoshdan chehralar olgan
O'g'il ham qizlarning erkasi bordir.
Har aytgan so'zidan Vatan tug'ilgan,
Egasi bor yurtning – ertasi bordir.
Milyonlab o'zbekning umidlari jam
Milyon bu ovozlar – nomus ham ordir.
Chopdim she'rlarimni qo'ltiqlab men ham:
Egasi bor yurtning – ertasi bordir.
Qaldirg'ochlarga ber ayvonlaringni,
Qushning ham bek bilan bekasi bordir.
Singiljon, ekaver rayhonlaringni,
Egasi bor yurtning – ertasi bordir.
Umr gohi shirin, gohi talx bo'lgay,
Ulug' niyatlarga Olloh ham yordir:
Egasi bor yurtning eli xalq bo'lgay,
Egasi bor yurtning – ertasi bordir.

5-mashq. Alisher Navoiyning «Xamsa» dostonidan olingan quyidagi parchani o'qing va undagi mazmun ha qida bahslashing.

Yamon so'z kim kelib jong'a urg'ay,
Ki jondin o'tib imong'a urg'ay.
Ma'dani inson guhari so'zdurur,
Gulshani odam samari so'zdurur.

Berilgan so'zlarning izohlariga diqqat qiling va gap ichida qo'llashga urinib ko'ring.

MA'DAN 1 Mineral. **2** Metall. **3** Ruda.

IMON 1 Xudoga bo'lgan ishonch, e'tiqod; ko'ngilda isho nish va tilde iqrar qilish. **2** Umuman, ishonch.

GUHAR Gavhar (qimmatbaho tosh, marvarid, qimmatbaho toshlarning umumiy nomi).

GULSHAN Gulzor, gulbogʻ, chamanzor.

SAMAR // SAMARA Natija, hosila, foyda.

IV. Mustahkamlash

1. Milliy tilga xos boʻlgan belgilarni ayting.
2. Adabiy til deb nimaga aytiladi?
3. Ogʻzaki adabiy til haqida gapiring.
4. Yozma adabiy til tushunchasini izohlang.

V. Baholash

Mashgʻulotda faol qatnashgan oʻquvchilar ragʻbatlantiriladi.

VI. Uyga vazifa:

E. Vohidovning «Soʻz latofati» kitobidan olingan parchani oʻqing va u asosida «*Ona tilim – jonim, borligʻim*» mavzusidamatn tuzing.

Til millatning bosh belgisi sanaladi. Til bor – millat bor. Til yoʻq – millat yoʻq. Istiqloq unut boʻlgan davlatchiligimizni tikladi, yoʻq boʻlishga mahkum qilingan tilimizni, millatimizni asradi va aziz qildi. Endi uning biz yoʻqotib ulgurgan boyligini tiklash, turlicha «izm» tamgʻalarini qoʻyib isteʼmoldan chiqarilgan soʻzlarni oʻrniga qaytarish, buning uchun mumtoz adabiyotimizni chuqur oʻrganish hozirgi avlod zimmasidagi sharaflı burchdir.

Maktab MMIBDOʻ _____ sana _____ 20__yil

Mavzu. USLUBIYAT. TIL VA USLUB

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta‘limiy: Uslubiyat. Til va uslub haqida tushuncha berish.

Tarbiyaviy: Ona tili Mashg‘ulotligi bilan tanishtirish

Rivojlantiruvchi: O‘quvchilarni fanga qiziqishini rivojlantirish

Nutqiy kompetensiya (*tinglab tushunish, so‘zlash, o‘qish, yozish*):

Berilgan topshiriq, sodda matnlarni tinglab tushuna oladi;

Tinglab tushunish: sohaviy ilmiy-ommabop nutqni tushunadi, tinglangan matndagi asosiy axborotni ajratib oladi, ommaviy axborot vositalaridagi dolzarb axborotlar mazmunini, maqsadini idrok etadi, tinglab tushunadi. Nutqning to‘g‘riligi, mantiqiy izchilligi, sofligi va ta‘sirchanligini anglaydi, barqaror atamalar, kasb-hunar so‘zlarining ma‘no xususiyatlarini farqlaydi.

Kommunikativ kompetensiya:

– o‘rganilgan ifoda vositalari asosida o‘zaro samarali muloqotga kirisha olish, muloqotda nutqiy muhitga moslasha olish.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi:

– mediamanbalar (radio, televizor, internet va boshqalar)dan zarur ma‘lumotlarni izlab topa olish, saralash, saqlash, ulardan samarali foydalana olish, ularning xavfsizligini ta‘minlash ko‘nikmalarini egallash .

O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi:

– doimiy ravishda o‘zini o‘zi mustaqil va ijodiy rivojlantirish, hayot davomida mustaqil o‘qib-o‘rganish, mustaqil qaror qabul qila olish.

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi:

– sinfda, maktabda, oilada, mahallada va jamiyatda o‘tkaziladigan tadbirlarda faol ishtirok etish, o‘zining burchini bilish, unga rioya qilish.

Milliy va umummadaniy kompetensiya:

– vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda milliy qadriyatlarga e‘tiqodli bo‘lish, badiiy asarlarni tushunish, nutqiy me‘yorlarga rioya qilish va sog‘lom turmush tarziga amal qilish.

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi:

– kundalik faoliyatda turli jadvalli ma‘lumotlarni o‘qiy olish, aniq hisob-kitoblarga asoslangan holda shaxsiy, oilaviy va iqtisodiy rejalarni tuza olish,

FK1- nutqiy kompetensiya (tinglab tushunish, o‘qish, so‘zlash, yozish)

FK2-lingvistik kompetensiya (fonetika, grafika, orfoepiya, orfografiya, leksika, grammatika va uslubiyatga oid):

Mashg‘ulotning turi: Amaliy, nazariy, aralash, noan‘aviy, ananaviy.

Mashg‘ulotning usuli: Aqliy hujum, savol-javob, guruhlarda ishlash.

Mashg‘ulotning jihozi: Mashg‘ulotlik, ko‘rgazmali qurollar.

Didaktik jihoz: Tarqatma materiallar, slaydlar, bukletlar.

Mashg‘ulotning borishi (reja):

I. Tashkiliy qism: a) Salomlashish, b) tozalikni aniqlash,

d) davomatni aniqlash c) Mashg‘ulotga tayyorgarlik ko‘rish va Mashg‘ulot rejasi

II. Ona tili Mashg‘ulotligi bilan tanishtirish

III. Yangi mavzu bayoni:

1-topshiriq. Matn parchasini o‘qing, uning qanday uslubga oidligini aniqlang. Nutqiy uslublar haqida bilganlaringizni gapirib bering.

Qaror qilindi:

1. «Ijtimoiy-siyosiy atamalarning izohli lug‘ati» nashrga tavsiya etilsin.

2. Mas‘ul muharrir etib filologiya fanlari doktori E. Begmatov tasdiqlansin.

(«Ish yuritish» kitobi)

2-topshiriq. Quyidagi matn parchasining ilmiy uslubga xosligini asoslashga harakat qiling.

Nutqning aniq va ravshan bo'lishi, avvalo, so'zdan to'g'ri foydalanishga bog'liq. So'zni o'z o'rnida to'g'ri ishlata bilish uchun uning leksik ma'nosini anglash zarur. So'zning leksik ma'nosini tushunmaslik uni xato qo'llashga olib keladi...

So'z san'atkorlari tilga alohida e'tibor berib keldilar, uslub va ifodaning sodda bo'lishini, nutqda fikriy mujmallikka yo'l qo'ymaslikni targ'ib etdilar. («O'zbek tili stilistikasi»)

Grammatika to'g'ri gapirish va yozishni o'rgatadi. Ammo ma'lumki, odamlar turli nutqiy vaziyatlarda turlicha gapiradi va yozadi. Bunda so'zlovchi (yozuvchi)ning nutq tuzishdan ko'zda tutgan maqsadi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ana shu maqsad va nutqiy vaziyatga muvofiq tarzda nutq shakllantiriladi. Siz bilasizki, ana shu maqsad asosida ijtimoiy hayotdagi ma'lum soha doirasida (masalan, ilmiy, rasmiy, badiiy kabi), muayyan nutqiy vaziyatda qo'llanadigan til shakli nutq uslubi hisoblanadi. Har bir uslub, albatta, o'ziga xos til xususiyatlariga ega bo'ladi. Bu xususiyatlarni bilish, nafaqat to'g'ri gapirish va yozish, balki aniq, ta'sirli va tugal nutq tuzish imkonini ham beradi. Nutq uslublariga daxldor til xususiyatlarining jami uslubiyat deb yuritiladi. Ayni paytda tilshunoslikning nutq uslublarini o'rganuvchi bo'limi ham uslubiyat yoki uslubshunoslik nomi bilan ataladi.

7-mashq. Matnni o'qing, so'zlashuv uslubiga xos bo'lgan o'rinlarni topib, ularni izohlang.

Oygulxon birozdan keyin o'zini qo'lga olib, so'zlay ketdi: – Onamning onasini, ya'ni buvimni Momojon matalchi, – derdilar. Men qo'llariga tanqa (qumg'on)da suv quyardim. Sharillatib quyar ekanman-da, nuqul dakki eshitardim: – Namuncha sharillatib quyasan? Suvni isrof qilasan, oz-ozdan quy-da! Men ham bidillardim: – Ena, buncha urishaverasiz, suv ham tugaydimi?! Ana Amudaryo oshib-toshib yotibdi-ku... Qishlog'imizni bosay-bosay deb turibdi.

Enam: – Ha, suv tugaydi, ilon ham tuproqni me'yorida yalaydi, tuproq suvga qaraganda ko'p-ku... – derdi. Oh, Enajonim, matalchi emas ekan, hikmatchi ekan, donishmand ekan! (*Azim Suyun*)

8-mashq. Gaplarni o'qing, ogohlik va hushyorlik haqida fikrlashing. *Tinchlik, halovat, fayzli, tarovatli* so'zlarining ishlatilish o'rinlariga diqqat qiling. Gaplarning uslubini belgilang.

1. Xalqimizning birligi, jipsligi, tinch-totuvligi bizning bebaho boyligimizdir. 2. Ogohlik – davr talabi! 3. Tinchlik – eng bebaho ne'mat. Tinchlik bo'lsa, halovat bo'ladi, halovatli elning har bir kuni esa fayzli, tarovatli o'tadi. 4. O'zbek xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaydi.

9-mashq. Matnni o'qing, undagi hangomaga sababchi bo'layotgan *ko'rdim* so'zining ishlatilish o'rinlariga diqqat qiling.

Bir kishining to'qqizta qizi bor ekan. O'g'il ko'rsam, yetkazganiga ismini «Ko'rdim» qo'yaman deb o'ziga so'z beribdi. Har qalay niyatiga yetibdi. U o'z so'zida turib, unga «Ko'rdim» deb ism qo'yibdi. Yillar o'tibdi. Bir kuni ularning uyiga mehmon kelib qolibdi. Oshni endi yeymiz deb turishgan ekan, chiroq o'chib qolibdi. Mehmon paytdan

foydalanib go'shtning kattarog'ini oldiga tortib, endi yeyman deb tursa, mezbon «Sham olib kelgin» demoqchi bo'lib: – Ko'rdim! – deb o'g'lini chaqiribdi. Mehmon bir sakrab tushibdi. O'g'lidan darak bo'lavermagach, u yana ovozini balandlatib: – Ko'rdim! – deya baqiribdi. Mehmon o'g'lining ismini bilmas ekanmi, shoshib-pishib:

– Aka, baqiravermang odamni sharmanda qilib, bir marta «Ko'rdim» deganingizdayoq go'shtni joyiga qo'yib qo'yanman, – dermish. (*A. Akbarov*)

10-mashq. Muhammad Yusufning «Ona tilim» she'ridan olingan par chani yodlang. «*Topganimiz handalakdek tilim-tilim, Ona tilim, kechir meni, ona tilim!*» satrlari haqida fikrlashing.

Kimlar uchun biz edik bir badaviylar,

O'zbekni qon qaqshatganni o'zbek siylar,

Holimizni jim kuzatdi Yassaviylar,

Topganimiz handalakdek tilim-tilim,

Ona tilim, kechir meni, ona tilim!

Sen bo'lmasang, nima bizga silliq she'rlar,

Bu dunyoda tili yo'qda dil yo'q derlar,

Bahongni-ku berib ketgan Alisherlar,

Yuragimning to'ridagi so'lmas gulim,

Ona tilim, kechir meni, ona tilim!

Bir qaragam, har shevangda ming jilolar,

Har novdangda, har mevangda ming jilolar,

Qodiriylar, Cho'lponlar-u Abdullolar,

Sening qaytgan kuning men tug'ilgan yilim,

Ona tilim, ey muqaddas ona tilim!

A. Hojjiyevning «O‘zbek tili sinonimlarining izohli lug‘ati»dan olingan *kechirim* so‘zi sinonimlari tavsifi bilan tanishing, ulardagi ma’no nozikliklarini eslab qoling. Bu so‘zlar ishtirokida gaplar tuzing. **Kechirim, uzr, afv.** Kechirish iltimosi, O‘tinish iltimosi.

Kechirim, uzr so‘zlari «biror gunoh-aybni kechirish iltimosi» ma’nosida ham, shuningdek, umuman, «kechirish» ma’nosida ham qo‘llanadi. *Afyso‘zi*, asosan, «gunoh-aybni kechirish iltimosi» ma’nosida qo‘llanadi, shu ma’noda ham juda kam qo‘llanadi.

IV. Mustahkamlash

1. Til va nutq munosabati haqidagi fikrlaringizni ayting.
2. Grammatika nimani o‘rgatadi?
3. Uslubiyat deganda nimani tushunasiz?
4. Ona tili haqida yodlagan she‘rlaringizdan birini ayting.

V. Baholash

Mashg‘ulotda faol qatnashgan o‘quvchilar rag‘batlantiriladi.

VI. Uyga vazifa:

11-mashq. So‘zlashuv uslubini aks ettiradigan 5–10 ta gapdan iborat matn tuzing.

Maktab MMIBDO‘ _____ sana _____ 20 __yil

*v**eb-saytimiz: Zokirjon.com***
Hujjat Word variantda beriladi.

Zokirjon Admin bilan

90-530-00-68 nomerga murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza4567 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

Ona tili fanidan 10-11-sinf o'quvchilarga 68 soatli to'garakni to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

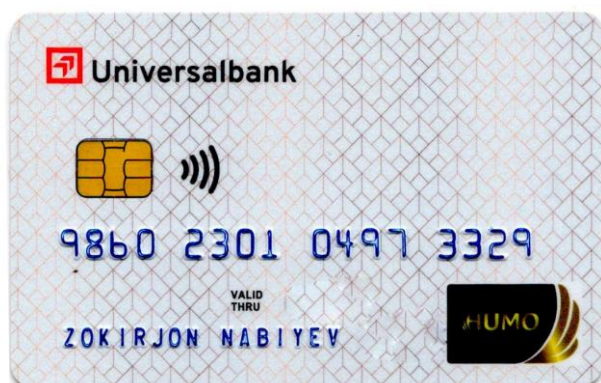
Narxi: 30 ming so'm

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: UZCARD *880*9860230104973329*summa#

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali veb-saytlarga joylamang.
Kanal va gruppalarga tarqatmang.

**OMONATGA
HIYONAT QILMANG.**